

A magyar gazdaságpolitika lehetőségei 2020-ra .

Determináltság, lehetőségek, bizonytalanságok.

1 Determináltságunk

(Path dependency, regional determination)

Az egyik determinációnk **térbeli, a másik időbeli**. Részben attól függ a magyar gazdaság-és pénzügypolitika, *amit örököltünk*, részben attól, hogy *hogyan változik a környezetünk*: a világgazdaság és Európa.

Öröklött terhek: időbeli determináltság

Mögöttünk van egy - számunkra elvesztegetett - negyed század, ami alatt ugyanakkor rengeteg dolog megváltozott a világban.

Visszatértünk a piacgazdaságba, de annak a perifériáján maradtunk. Azt hittük, tárt karokkal várnak, s a piaci automatizmusok megmutatják, mi a teendő. Azt hittük, ha privát kézbe kerülnek a termelőeszközök, akkor a magántulajdon működtetése sokkal hatékonyabb lesz. De csak sodródtunk, mások érdekei diktáltak. Terhes örökségünk, a szocialista deviza-adósság, amelynek fizetésére az első kormány az induláskor rákényszerült, rányomta a bélyegét a rendszerváltozás 25 évére is. Igyekeztünk törleszteni a külföldieknek devizáért történő vagyonsértékesítésből, de jelentős részben *újratermelődött az adósság*, mert a restriktív politikák miatt nem nőtt elég gyorsan a gazdaság, s a nagy rendszerek hatékonysága sem javult.

A politikai szempontok miatt a *nyugdíjrendszer érdemi reformjára* ugyancsak nem került sor. Ami megvalósult a II pillér formájában, az jelentős költségvetési hiánnyal járt. Ezt valóban képtelenség kigazdálkodnia folyó költségvetésből – a válság után sehol a világon nem sikerült!- ezért az államadósság egyre nőtt. Ezt a csatlakozáskor nem vette figyelembe az EU. Így kénytelen volt a 2010-ben győztes kormányerő visszaállítani az un. felosztó-kirovó rendszert.

A *privatizáció* kapcsán ugyancsak számos szarvashiba történt. Az egyik legnagyobb baj, hogy versenyképes agráriumunk visszafejlődött, és a tőkehiány miatt képtelenek voltunk megtartani szocialista piacainkat . (Ott az export hitelezéséhez állami tőke kellett volna. Ezt eredendően az IMF nem engedte megképezni, később pedig a fundamentalista piac eszméjét követő szoc-liberális kormányok elutasították a privatizációból képzendő alapok gondolatát.) Így aztán az állami vagyon döntő része magánkézbe került, de az állami adósság mégis megmaradt. Ráadásul, továbbra is jelentős részben külföldi kézben van. Magyarország ezért ma is kiszolgáltatott. Valójában rosszabb helyzetben van, mint 1990-ben volt, mert az államadósságnak már nincs vagyoni fedezete, mint ahogy 1990-ben még volt. Ez súlyos determinációt jelent a folytatható gazdaságpolitikát tekintve.. . Márpedig: „A politikai szabadság fél-szabadság” .(Prohászka)

Nagyon fontos továbbá, hogy nem hajtottunk végre a rendszerváltozáskor egy *átfogó ár-bér reformot, párhuzamosan a nagy rendszerek reformjával*. Csak beszél róla mindenki, de valójában senki nem tudja pontosan, hogy, mit is kéne a „reformokon” érteni. .Hát, valóban, mit is kellene?

A rendszerváltáskor a bérekben nem volt benne a lakhatás, az oktatás és az egészségügy költsége. Utóbbi kettő a szocializmusban egyértelműen a közösségi finanszírozásra maradt, de a lakást már akkor se tudták mindenkinek biztosítani. Azt már hamarabb el kellett kezdeni a privát szférába áttolni. Olcsó hitellel megelőlegezték annak, aki maga vásárolt, vagy épített lakást, gyakorlatilag az OTP-ben lévő lakossági megtakarítások terhére. Az alacsony kamat azonban a piacgazdaságban a nyolcvanas évek végétől felpörgő infláció miatt nem volt tartható. Piaci kamatozásúvá váltak a lakáshitelek..A konzervatív kormányok adtak bizonyos költségvetési támogatást a lakásszerzéshez szociális alapon, de a liberális kormányok ezt is visszavágták., mérsékeltek, mert túl nagy költségvetési terhet jelentett.. A 2000-es években ezért az olcsónak tűnő a devizahitelezésbe sodródtak bele a polgárok, azt hívén, hogy ez lesz a megfizethető módja a lakhatás biztosításának. Tudjuk, mi történt. A családok , a polgárok jelentős része számára a hitel fizethetlenné vált, s ezzel a beletett saját részt is elvesztették. A lakhatás jobb színvonala helyett jó eséllyel az utcán találták magukat. Ennek társadalmi feszültségét enyhíteni kellett. A kormányzat a bankok üzletpolitikájára hárította részben vissza az ügyet, de az államháztartást is jelentős rendezési akció terheli.

Sajnálatos módon azonban 25 éve azt nevezik „a nagy rendszerek reformjának”, hogy privatizálni próbálják a lakhatás mellett az egészségügyet, meg az oktatást is.

Átvinni a szolgáltatást a magánvállalkozás szférájába, ez a reform lényege. Mert a piac – úgymond -, hatékonyabb. Ritkán kérdik meg: Kinek a számára? Ki részesül a nagyobb hatékonyságból? . Mert ha csak a befektető, és mindenki más rosszabbul jár, akkor nem sürgős az ilyen reform... Korábban a lakásépítést , és majd, a rendszerváltozást követően, az önkormányzati lakások kedvezményes eladásával, a lakás-tulajdonlást is magánosították, széles körben. Ez nagyvonalú, és a lakók számára kedvező „reformnak” tűnt. Látni kell azonban, hogy a lakások olcsó kivásárlási lehetőségével egyébként áthárították az elkerülhetetlenül szükséges felújításokat a polgárokra. Azaz, előbb-utóbb még jelentős további beruházásra lesz szükség az első látásra olcsó lakásban. Befektetési célra természetesen igen jó lehetőség volt annak, akinek volt rá pénze. Ami az oktatást, egészségügyet illeti: Egyes szociológus tanácsadók azt fejtették ki még a közelmúltban is, hogy az oktatás,„valóságos aranybánya!” A világon mindenütt jó üzlet! Csakhogy e szolgáltatások megvásárlásához *fizetőképes kereslet* kell! Mondják, megteremthető a jövőbeni jövedelmek terhére, van diákhitel. Érdeemes ehhez elolvasni J. Stiglitz 2013-ban megjelent könyvének elemzését az amerikai diákhitelek helyzetéről. Amit ott Stiglitz bemutat, azt jelenti, hogy valakinek biztos jó üzlet az oktatás, de a szegényebb néprétegekből ezzel a hitellel tovább tanulni szándékozók közül rengeteg az eladósodott, kétségbeesett, reményvesztett, munkát nem találó fiatal...

Ezen „reformok” által generált privát költségek nálunk sincsenek mindmáig benne a bérekben! A fiatalok munkalehetőségei egyre szűkösebbek, így a hitel nálunk se lesz

megoldás. (S ha így halad a bevándorlási invázió, akkor még magyar migránsként is nehezen fognak majd munkát találni fiataljaink, akár az országhatáron kívül is!)

Itt a probléma. A nemzetközi intézmények és a nyugati közgazdászok azt értették a kelet-európában végrehajtandó reformokon, hogy terheljük át a lakosságra közköltségeket! Csakhogy, sajnálatos módon, *nincs a lakosságnál olyan jövedelem, amely jelentős életszínvonal csökkenés nélkül erre fedezet lehetne.* Tehát: *csökkentsük az életszínvonalunkat arra a szintre, amit „megengedhetünk magunknak”* . Csússzunk vissza „koraszülött jóléti államunkból” a fejlődőek életszínvonalára.

A nyugati társadalmakban a második világháború után a munkások kiharcolták maguknak azokat a béreket, amelyek nagyrészt tartalmazták e költségeket . (Kétségtelen, hogy a globalizáció elmúlt 25 évében náluk is romlott a helyzet. Hozzánk képest azonban relatíve sokkal magasabb bérszínvonalakat értek el.) Volt ott is, hogy az adókból finanszírozva, az állam nyújtott bizonyos egészségügyi, oktatási szolgáltatásokat. Ez esetben a bérekből még a középosztálynál is képződött bizonyos megtakarítás. Vagyis, jóléti szempontból az állami juttatás plusz volt ahhoz, amit a bérükből is megfizethettek volna. Nálunk azonban a *szocializmusban szinte mindent* az állam akart nyújtani, s eleve nem építette be a bérekbe. Csakhogy ez így maradt akkor is, amikor „kitört a kapitalizmus”, és áttértünk a piaczgazdaságra. A bérek a nyugati béreknek negyedét se érik el, az árszint viszont csaknem nyugati lett! Nem mindenütt, de sok helyen. A megélhetést gyakorlatilag számos helyen csak a szürke és feketegazdaság biztosítja, megfizethető, alacsonyabb, ámde gyakran adót nem tartalmazó áraival. Így „veszi vissza” a polgár az államtól a pénzt, ha már az nem akarja adni a korábban ingyenes szolgáltatásokat a megfelelő minőségben... Mi volt előbb? A feketegazdaság, az adóelkerülés, vagy az, hogy az államnak „nincs pénze” a korábban ingyenes szolgáltatásokra? Nincs, mert a magánvállalatok elfogadták az alacsony béreket, ami után kevés az adó és a járulék. Úgy kezdődött, hogy mi visszaüttünk...

Mit jelent ez? Egyértelműen jóval alacsonyabb életszínvonalat, mint amilyen a nyugati országokban van. .

A rendszerváltozás tehát ezt hozta. Szemben azzal, amit vártunk. A demokráciától a nagyobb szabadság mellett jobb életet is reméltünk. A technikai fejlettség és a kínálat bősége ellenére azonban, a nagy többségnek nem lett jobb az élete, vagy csak kevéssel javult. Mobiltelefonja ugyan széles rétegeknek van- és ez vitathatatlanul hatalmas fejlődés-, a csatornázás is jobb, és mint említettük, sokan váltak lakás-tulajdonossá, - mégis, nagyon szerényen, máról holnapra él a társadalom nagy többsége. Nem jött el a népi kapitalizmus, a középosztály kialakulása, amikor a polgár egy kis vagyonnal is rendelkezik. (Eltételezve a háztól, melyben esetleg lakik. Ez is valami) Az alacsony jövedelem viszont gátja a belső piac fejlesztésének, első sorban a szolgáltatások fejlődésének, ami persze a munkalehetőségeket is korlátozza. . Ezért a gazdaságpolitika fő vonalaként döntően csak az export - orientált fejlődés jöhet szóba.. Bármennyire is hangsúlyozzuk a hazai piac fontosságát... (No, meg azért is, mert külföldi adósságunk miatt a devizaszerzés kényszere is jelentkezik.)

Az Orbán kormány megpróbálta az életszínvonalat a rezszi - csökkentéssel javítani, de ennek többé-kevésbé elértük a határait. Az helyes, hogy ne legyen magasabb a rezsiköltség, mint

más, volt szocialista országban a szolgáltatások árszintje. Bizony, a külföldi privatizálók arcpirító módon kizsákmányoltak minket, szegény ostobákat, akik azt hittük, hogy a magánosítással verseny jár, és az a verseny a mi érdekünket szolgálja -, ez azonban nem jött be, Számunkra drága maradt a szolgáltatás. Ezért a csökkentés indokolt volt. De a cégek korszerű működéséhez szükséges fejlesztéseket, s az amortizáció fedezetét a szolgáltatás árában biztosítani kell..A rezsicsökkentésnek tehát van határa.

Térbeli determinációnk:

Determinált a helyzetünk a földrajzi térben is, mivel az EU-val van a legszorosabb gazdasági kapcsolatunk. Az EU tagjaiként, annak szabályozásai vonatkoznak ránk. Ezek gyakran hátrányosak számunkra, pl . a nyugdíjreform miatti deficit elszámolása, szemben azon országokkal, ahol implicit deficit volt eddig is, csak nem jelenik meg a folyó adatokban. De az a migráns kérdés kezelése is, amivel megpróbálnak embertelen terheket hárítani kis hazánkra. Látnunk kell azt is, hogy a lassan, bürokratikusán működő brüsszeli kormányzás elsősorban a mag-országok érdekeire van tekintettel. A mostani migráns kérdés az Unió teljes csődjét mutatja, amelyből ránk is hárul számos hátrányos következmény. Hiába vagyunk az Unió tagjai, nem véd meg minket, hanem a helyzet éppen fordított. Befolyásolni a döntéseket kevéssé (szinte nem) tudjuk . Beruházásaink viszont csaknem kizárólagos jelleggel az EU-alapok beáramlásától függenek,. *Függésünk tehát roppant intenzív.*

Magyarország az elmúlt negyed században *a periférián maradt*. Helyzetünk mindenképpen kettős: OECD tagok vagyunk, de béreink jóval alacsonyabbak a nyugatiaknál, inkább a fejlődőekhez hasonlítunk (az idejövő tőke is ezt használja ki), korfánk azonban még a nyugatinál is rosszabb. Abban aztán nagyon is hasonlóak vagyunk a fejlett országokhoz. Perifériás helyzetünket jellemzi, hogy piacszerzésre szolgáltunk a mag-országok vállalkozásai számára a privatizáció során, nemhogy felzárkózásunkat, iparágaink modernizálását segítették volna elő, inkább megszüntették élelmiszeriparunkat, gépiparunkat. Továbbá, innen merítették a saját munkaerő-utánpótlásuk tekintetében is, elszívva a nekik szükséges, olykor magasan képzett munkaerőt,- akinek humán tőkéjébe mi fektettünk bele.. A migráció határ – problémáit az Unió a periférián lévő országokra hagyja, ami óriási gazdasági és politikai terheket jelent. Most is némiképp ránk hárul Nyugat megvédése, mint a történelem során annyiszor- hisz magunkat kellett végül is védenünk, korábban is... de ez által ők is” társutasok”lettek, azaz, részesülnek a védelemből - a vele járó áldozatok nélkül..

Demográfiai determináció: múlt és jövő

A demográfiai determináltságunk súlyos problémákat jelez előre (Mindezt a statisztika adatai igazolják, A jelen munkában a helyzetet *Adler Judit: A foglalkoztatás szerkezeti keretei* (BCE Vállalatgazdaságtani Tanszék versenyképességi kutatócsoportjának műhelytanulmánya) alapján vázoljuk.

A természetes szaporodás előjele hosszabb ideje negatív Magyarországon. Ennek oka az alacsony termékenységben, a viszonylag magas halandóságban és az idős népesség magas arányában egyszerre keresendő. A népesség-előreszámítási adatok szerint 2011- 2020 között megközelítően 160 ezer fővel csökken hazánk lakossága. Az 1990-es években rendkívül

alacsony - születésszámok miatt a 0–14 évesek száma és aránya 2010 és 2020 között gyakorlatilag szinten marad. A 15–64 éves aktív korúak száma enyhén mérséklődik, számuk 2020-ra 6,4 millióra csökken, ami 7 százalékos mérséklődésnek felel meg a vizsgált időszakban.

A 65 éven felüliek számában várható a legnagyobb változás: 10 esztendő alatt 18 százalékkal, több mint 300 ezer fővel lesz több az idős népesség. Mindez azt jelenti, hogy 2020-ban a 65 éven felüli lakosok az össznépeség 22 százalékát teszik majd ki. Ez komoly kihívást jelent a nyugdíjrendszer, az egészségbiztosítás és az egyéb szociális ellátás területén.

A XX. század harmadik harmadában egy sajátos demográfiai folyamat zajlott le Magyarországon. Az idős korosztályok súlyaránya akkor még nem volt túlzottan nagy, ugyanakkor a fiataloké pedig már alacsony volt. Így a munkaképes korúak részaránya – átmenetileg – még alacsony termékenység mellett is meglehetősen magas volt. De ez az időszak végleg lezárult. Az elmúlt 20 évben és a 2020-ig terjedő időszakban a népesség társadalmi összetétele már egyértelműen kedvezőtlenül alakul, „Adódott tehát egy történelmi lehetőség akumulálni az erőforrásokat, felkészülni a tökéletesen előre látható gazdaságdemográfiai fordulat kedvezőtlen hatásainak mérséklésére, de ezzel a lehetőséggel nem éltünk”- írja Adler Judit. (Idézett mű, 8-o)

S valóban: a társadalombiztosítás által az adott járulékszintek mellett a rendszerváltás körül még bevételi többleteket produkált, amelyeket a rendszerváltozás után - jól – rosszul -, megpróbált vagyoneként kezelni a TB . Ezt alaposan leolvastotta a járulékcsoökkentés, amellyel a magyar kormányzat a vállalkozásoknak javítani kívánta a pillanatnyi versenyképességét - sajnos, a nagy rendszerekben jövőben jól előreláthatóan keletkező *hiány* számlájára.

A járulék-bevételi oldal értelemszerűen erőteljesen függ a bérszínvonal emelkedésétől , ami nagyrészt a képzettség függvénye. Elvileg lehetséges lenne, hogy a nyugdíjalap a magasabb bérszínvonal alapján nagyobb járulékbévitelre tegyen szert, - még ha a fiatal munkaképessé váló korosztály aránya kisebb lenne is -, de ez csak elméleti lehetőség.

„Az iskolai végzettségi szint emelkedése az össznépeség vonatkozásában meglehetősen lassú folyamat. A belépő néhány korosztály magasabb iskolai végzettsége csak fokozatosan, kellően hosszú idő elteltével akumulálódik az ún. demográfiai csere folyamatában azáltal, hogy a kilépő népesség végzettségi szintje alacsonyabb a belépőkénél. Éppen ezért a teljes népesség iskolázottsága lassabban változik a fiatalokénál. Mindemellett az iskolai végzettség szerinti előreszámításból adódó egyik legfontosabb következtetés, hogy folytatódik és *felgyorsul az iskolázottsági szint*, a magasabb végzettségi szintekkel rendelkező népesség számának expanzív emelkedése. Összességében tehát a humán erőforrás lényeges, általános javulására kell számítani, ha csak az iskolai végzettség emelkedését vesszük figyelembe. Ugyanakkor ez a pozitív tendencia csak akkor tud teljes mértékben érvényesülni, ha a magasabb végzettség szakmai összetétele találkozik *a munkaerő piaci igényekkel*, ellenkező esetben a statisztikailag kimutatott előny ténylegesen nem, vagy csak kevésbé realizálható. Ennek pedig reális veszélyei vannak”- írja Adler Judit. (Id. mű, 11.o.)

A demográfiai determináció nagyon jól becsülhető. *a munkaképes korosztály száma* mindenféleképpen csökken. Azt azonban nehéz előre jósolni- most különösen-, hogy a migráció milyen mértékben változtat a helyzeten. Azt is nehéz megmondani- amire Ádler Judit is utalt-, hogy a munkaerő-piac igényeivel mennyire fog találkozni a képzési kínálat. nagyjából ott lehet több- kevesebb biztonsággal a jövőre következtetni, ahol maguk a munkaerőt felvevő cégek beszállnak az oktatási piac finanszírozásában. A kecskeméti Mercedes, a győri Audi a felsőfokú intézményekkel és szakiskolákkal kötött megállapodásai nagyjából garantálják az elhelyezkedést. A duális képzéseknél is van ilyen eredmény, és általában, ahol a gyakorlat beiktatásával a cégek megkereshetik maguknak a megfelelő munkaerőt. De fordítva már korántsem ilyen egyszerű a helyzet. Aki fiatal fejjel szakterületet választ- sokszor kizárásos alapon, hogy mi jöhet szóba tanulmányi eredményei alapján-, az korántsem biztos, hogy +piacképes” képzettséget szerez. Viszonylag kevesen maradnak a képzésük szerinti szakmában. Kevésbé vigasztaló például, hogy jelenleg a bölcsészek többsége talál munkahelyet - de egyáltalán nem feltétlenül a szakmájában. Van annyi intelligenciájuk, hogy bármely kínákozó lehetőségbe hamar beletanuljanak. Találnak tehát munkahelyet, de nem hasznosítják eléggé a humántőkéjükre történő beruházásokat. Légyen az magánerebből, vagy állami pénzből finanszírozva. A képzetlenek, vagy kevésbé képzettek viszont teljesen leszakadnak. Alacsony képzettségű munkaerőt igénylő munka alig van, vagy olyan alacsony a honorálása, hogy sokan- tömegek- választják inkább a segélyrendszerre való támaszkodást. (Ha dolgoznak is, csak feketén, mint azt az előbbieken kifejtettük. Aminek determinációja kihat majd már a 2020-as évek nyugdíjviszonyaira is.)

Nagyon fontos kérdés, hogy megáll-e a kivándorlás tendenciája Magyarországról, mert ezen nagy mértékben múlik a nagy rendszerekben jelentkező pénzügyi hiány, ami befolyással lehet a gazdaságpolitikára, akár már 2020-ban is.

2. Lehetőségek

Mint idéztük, a jövőbeni gazdasági növekedési lehetőségek alapvetően függenek az EU-tól lehívható alapoktól. Sajnos, a XXI század második évtizede közepén összeecsúsztak a korábbi EU-s költségvetésből megmaradt pénzügyi lehetőségek, és az új szakasz pénzügyi forrásainak lehívása. Ez eddig viszonylag jó növekedési mutatókat eredményezett, ami mindenképpen lassulni fog az elkövetkezendő időszakokra. (2,5%-ról 2-2,5% köré). Ezen EU-s beruházási alapok csökkenését próbálja meg a MNB a kis-és középvállalatok finanszírozását segítő Növekedési Hitelprogramjai egymást követő hullámaival pótolni.

Sikerességünk nagyban azon múlik, hogy tudjuk-e növelni a kis-és középvállalati szektor azon hányadát, amelyben a vállalkozások dolgozói képesek a globális piac számára is értéket jelentő szolgáltatást produkálni. E szektor humán tőkéjének értékesülése a kulcskérdés. Ebben, sajnos, hátrányosabb helyzetben vagyunk egyéb OECD országoknál, hiszen a nyelvi hátrányunk még mindig jelentős, bár a fiatalok körében terjednek az angol nyelvi és az információ-technikai ismeretek.

Ahogy a 2020-as időszakra szóló EU-s magyar programokba belepillanthatunk, *a vasút-és úthálózat* fejlesztési prioritásokat láthatjuk. Tarthatunk attól, hogy ez is nagyon nagymértékben import-felhasználást fog jelenteni, korszerű járműipari és építőipari gépek ,

egyéb anyagok tekintetében, De mindenesetre nem olyan nagy arányú *élőmunka* felhasználást jelent majd, mint amire a belső szolgáltatáspiaci kereslet élénküléséhez szükség lenne.

Logikai alapon azt mondhatnánk, hogy van keresnivalónk a zöldtechnológia piacán, mert a környezettudatosulás terjed. Azt állapítják azonban meg a műszaki-gazdasági területtel foglalkozó kutatók, hogy a mag-országok ezekkel kapcsolatos lehetőségeket is leginkább saját köreikben tartják, és nem juttatnak a perifériás országoknak –EU-s szolidaritási alapon– kellő lehetőséget. (Borbás László 2012): Európai elvárások-magyar válaszok Óbudai Egyetem tanulmány, PDF)

Pénzügyi szempontból a monetáris politika tartós alacsony kamatai remélhetőleg tarthatóak lesznek, s ez a költségvetési adósságszolgálatot valamelyest továbbra is fékezheti. Itt azonban jelentkezhet bizonytalanság.

3. Bizonytalanságok

Valójában ez a pont a két előző mérlegre tétele. Azzal a konklúzióval, hogy meglehetősen bizonytalansággal lehet a 2020 körüli gazdasági körülményeket előre jelezni. Jól becsülhető a demográfia alakulása, mert nagyon gyors változásokat nem várunk sem a korszerkezettől való változása, sem az egészségi helyzetben. Erősen bizonytalan viszont a várható foglalkoztatás. Váratlan és nagy hatású tényező a mostani bevándorló-hullám. Nemcsak azért, mert nálunk rekedők valószínűleg tovább rontják helyzetünket és jelentős költséget okoznak, de azért is, mert az egész hullámnak az EU-ra gyakorolt hatása egyelőre felmérhetetlen. Sajnálatos, hogy a kormány a nyugdíj reform kérdésében mind ez ideig nem hozott világos döntést, pedig a pontrendszeres gyermekeket figyelembe vevő rendszer hatásainak kibontakozásához hosszabb időre lenne szükség. Annyi azonban látható, hogy az alacsony járulékot fizető népesség nyugdíjba vonulása már 2020 körül is növelni fogja az öregségi szegénységi adatokat, éppen ellentétesen az EU 2020-ra megfogalmazott célkitűzéseivel. Ugyancsak jelentkezni fog, már ekkorra, a külföldi munkavállalók járulék- és adófizetésének elmaradása, hiányként a nagy rendszerekben. Kérdéses a jelenlegihez hasonló alacsony infláció és kamatszint fennmaradása is.

Pontosabb becslésre vállalkozni kockázatosnak érzem.